

Berättelser som bygger broar

Rapport från Nationell kulturarvskonferens i Skara den 1-2 oktober 2025

Text: Karin Askberger

Hej. Hur står det till med våra berättelser? Jag deltog i Kulturarvskonferensen i Skara nyligen. Temat var berättelser som bygger broar med betoning på berättandet som FORM för att levandegöra historien. Det var två spännande dagar. Om jag saknade något var det att bena ut vad som gör en berättelse till en berättelse. Men syftet var klart. Tonen sattes med ett citat av Fritiof Nilsson Piraten: "Allt jag berättar är sant, men det behöver inte ha hänt."

Något är fel!

Det börjar med att vi står och ser ner i en grop med stenar. Allt är grått men våra blickar glider intensivt över stenarna. Det är guiden Ludvig, museipedagog vid Västergötlands museum, som gett oss denna gåta. Vad är fel? Men vi ser bara en ruin, ända tills han glider ner i gropen och tar på sig mikrofonen.

Kyrkogrunden vid Kata Gård och guiden Ludvig Lhonneur Foto: Karin Askberger

Vi befinner oss i resterna av den privata gårdskyrkan som ligger på en kulle i Varnhem, närmare bestämt vid det som i dag kallas Kata Gård. Alla vet att det gjorts arkeologiska fynd här som ruckat på historieskrivning. Runt omkring i landskapet finns gravar som tyder på att folket levt här enligt kristen tradition

mycket tidigare än man hittills trott. Och kyrkan som grävdes fram 2005 av Västergötlands museum har gett helt nya perspektiv.

Vi som nu står här på balkongen kring ruinen är en busslast människor som på ett eller annat sätt arbetar med kulturarv. Vi deltar i den nationella kulturarvskonferensen i Skara den 1-2 oktober 2025. Temat är *Berättelser som bygger broar – om berättandes kraft att levandegöra platser*. Det Ludvig snart ska berätta är ett fantastiskt exempel på den kraften. Jag skulle säga att det är hans berättelse som *gör* platsen. De tillhyfsade murresterna blir begripliga och spännande. Under två dagar ska det också visa sig att skaraborgarna glänser i konsten att knyta bra berättelser till sina kulturarv. Jag förstår att de har grävt djupt i sina kalkbrott och dödisgropar, längs körsbärsblommande landsvägar och gator, i klosterruiner, museer, trädgårdar och till och med i det helsvenska fiket.

Gatornas berättelser väntar på att upptäckas i Skara. Den nationella kulturarvskonferensen i Skara arrangerades av: Prisma, Platåbergens Geopark, Unesco, Skara kommun, Turistrådet VästSverige. Foto: Karin Askberger

En kyrka av sten! Ludvigs röst nerifrån gropan låter upprymd. Redan här dras vi med i jakten efter den riktiga tolkningen. Undersökningar har visat att kyrkan är byggd i början av 1000-talet. Men på den tiden kunde vi ju bara bygga i trä! HAR VI TROTT, verserar han och kisar mot oss. Vi har trott att konsten att bygga i sten spreds från Tyskland till Västergötland på 1100-talet. Detta har alltså visat sig vara fel.

För att förstå kyrkans rätta ålder tar Ludvig med oss ut på vikingatåg. Arkeologer som grävt ut kullen har nämligen hittat silvermynt som kan vara

kopplade till en känd viking, den danske kungen Knut Den Store. Han levde kring år 1000. Ludvig berättar i korta drag om kungens vurmande för plundringståg. Han var intresserad av England, som han tyckte var svagt. Knut samlade ihop norrmän, svenskar och danskar till ett krigståg med båtar för att helt enkelt gå till anfall. Väl framme i England dödas den engelska kungen. Knut tog makten, gifte sig med änkedrottningen och tvingade fram en stor silverskatt. Vikingarna hade med sig både silver och nya idéer när de kom tillbaka från sina härjningar. Kanske har de sett stenkatedraller, säger Ludvig. Kanske har de med sig stenhuggare eller präster tillbaka? Det ska visa sig att silvermynten som hittats på kullen är en pusselbit i kyrkans tillblivelse. Efter rengöring upptäcks att silverpengarna är av samma sort som de som Knut hade rövat i England. Vem tappade silvermynten här?

Maria Wretmark, arkeolog vid utgrävningen av Katas grav 2005-2008. Foto från bildvisning.

Det är nu vi kommer till berättelsens höjdpunkt. Vid utgrävning av kullen har man gjort fynd som nästan gjort oss intima med människorna som levt här. Vi kan närapå ta i hand och hälsa, känner jag. Det var arkeolog Maria Wretmark som precis utanför kyrkans norra grundmur fann en figurformad stenkista med ett skelett i. Kistans lock hade inristade runor. Där meddelar Kättil att det var han som begravde sin hustru Kata här. Vilken presentation! Med tanke på att Kata var begravd så nära kyrkan, och att hon var längre till växten än skelett som hittats längre bort, har man dragit slutsatsen att Kata tillhört det övre skiktet. Här låg alltså en högt uppsatt person från trakten, med DNA och allt! Nu är hon återskapad och går att se på Västergötlands museum.

Silvermynten då? Ludvig sänker rösten. Tänk om maken Kättil var med på kung Knuts vikingatåg. Tänk om det var han som förde silverpengarna till Varnhem ... Och började bygga en gårdskyrka ... Jag vet inte vad jag ska tänka när Ludvig delar med sig av sina gissningar, men det kittlar i fantasin. Plötsligt

reser sig två personer framför mig, döda sedan tusen år tillbaka. Kättil med blod på händerna och Kata, husmor och överhuvud för storgården. Hon har ställt till med stor fest på kullen med flödande mjöd och dans. Det är Kata som ska sätta första stenen i kyrkobygget.

Slutkläm

Alla dessa broar! Under konferensen har vi fått höra en mängd berättelser: om prinsen med åsneöron som kunde lyssna på sitt folk, om barnbarnen som pillar kärnor ur körsbären, om taggen från Jesus törnekrona som blev en turistattraktion, om försoningsfrukt och om en rik mans Lerinsamling på stadens Stadshotell. Är jag sugen på att komma tillbaka, eller?

Från vänster: Mia Vickell, Sagabygden. Gruppen Hörsägen, Skara domkyrka. Skaramissalet, Sveriges äldsta bok. Kent Friman, försoningsträdgården Skarke-Varnhems hbf. Lars Lerin, tavelsamling på Skara Stadshotell. Foto: Karin Askberger

Dela med dig

NAV vill gärna veta hur ni arbetar med berättelser ute i arbetslivsmuseerna. Vilka berättelser bygger broar till er historia? Har ni någon liten händelse – kring ett föremål eller en plats – som ni vill dela med kollegorna i NAV?

Mejla vänligen till info@navivast.se

*"Det finns ingenting som inte har hänt,
men mycket som inte berättats".*
(FN Piraten)